

Zindelijkheidsproblemen

1. Introductie

Steeds meer kinderen zijn niet zindelijk als ze op 4-jarige leeftijd de school binnenkomen. Leerkrachten geven aan dat ze geen tijd hebben om kinderen te verschonen. Ouders vragen zich af waarom de leerkrachten hun zorgplicht niet waarmaken en leerkrachten stellen dat ouders vier jaar de tijd hebben gehad hun kind zindelijk te maken. Steeds meer scholen vinden de niet-zindelijkheid een reden om kinderen te weigeren. Dit orthobeeld is wat anders van opzet dan de andere beelden. In het nu volgende zullen ook de ingrediënten voor beleidsontwikkeling worden geboden en tips voor de ouders.

2. Omschrijving

Bij niet-zindelijke kinderen gezien vanuit de schoolsituatie gaat het om kinderen die het overdag in hun broek doen en door de leerkracht verschoond moeten worden. Het gaat dan niet om een ongelukje, maar om het regelmatig in hun broek doen. Broekplassen wordt ook wel enuresis genoemd als het kind na het 6e jaar nog niet zindelijk is.

Bedplassen 's nachts heet enuresis nocturna en broekplassen overdag heet enuresis diurna.

Het gaat niet over bedplassen

Het gaat in dit orthobeeld niet over bedplassen. Dat is een situatie die zich thuis voordoet. Het gaat om de zindelijkheid overdag. De zindelijkheid 's nachts valt niet binnen de verantwoordelijkheid van de leerkracht. 10% van de meisjes van 5 jaar en 18% van de jongens schijnen 's nachts nog in bed te plassen.

Rond het derde jaar zijn de meeste kinderen overdag zindelijk. Als ze vier zijn dan zijn de meeste kinderen overdag en 's nachts zindelijk.

3. Diagnose

We bieden geen speciaal diagnosemiddel. Veelal is het verschijnsel duidelijk. Als u nog meer van het kind en zijn ouders wilt weten dan kunt u ook gebruik maken van de algemene diagnosemiddelen op pagina 21-40. Zie de gedragsdiagnosemiddelen:

- diagnosezoekwijzer op pagina 22;
- diagnosehulp 1 op pagina 29-33;
- diagnosehulp 2 op pagina 34-36;
- diagnosehulp 3 op pagina 37;
- diagnosehulp 4 op pagina 38-40.

Deze brede diagnose is vooral nodig als het kind naast de enuresis ook nog problemen heeft als:

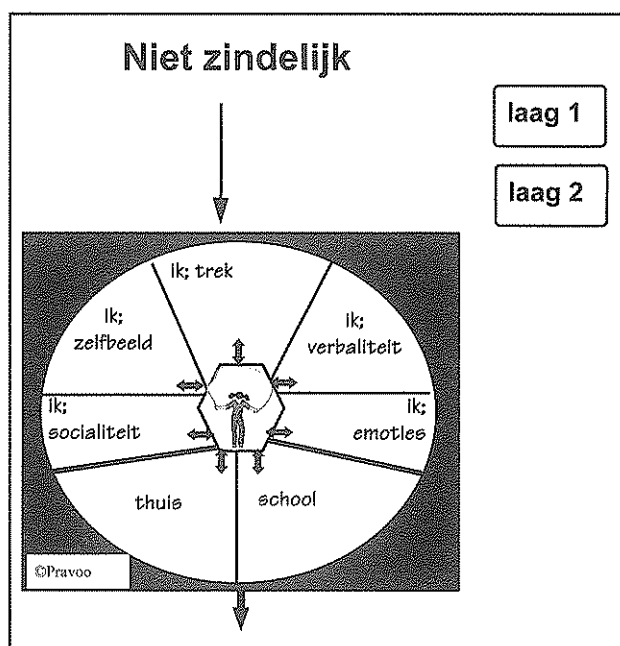
duimzuigen, nagelbijten, stotteren, tanden knarsen, slaapwandelen, angsten woede-uitbarstingen en concentratieproblemen. Zie dan ook hetgeen is aangegeven bij het orthobeeld Angsten op blz. 225 en verder.

4. Verklaringen

Niet-zindelijk zijn als het kind vier jaar is kent twee bepalende factoren, nl. de ik-trek en de thuissituatie en combinaties van beide.

Als kinderen bij aanvang van de basisschool niet zindelijk zijn gaat het in de meeste gevallen om slaptende opvoeding. De ouders hebben een consequente zindelijkheidstraining laten zitten, het kind droeg goed absorberende luiers en kon daar mee leven.

Het kan ook voorkomen dat de ouders er alles aan

gedaan hebben, maar dan blijkt dat ze een kind hebben met halsstarrigheid en koppigheid als belemmerende ik-trek.

Het kind vertikt het gewoon om zindelijk te worden. Soms heeft het niet-zindelijk zijn te maken met het reageren op spanning die ontstaan is als de ouders het kind resoluut op de pot/wc hebben gezet en soms is het de aard van het beestje.

In enkele gevallen is er sprake van een fysieke ik-trek die de niet-zindelijkheid veroorzaakt.

Andere verklaringen:

- soms spelen erfelijke factoren een rol. Bij 40% van de kinderen met enuresis had een van de ouders ook plasproblemen;
- rijpingsvertraging van het centraal zenuwstelsel;
- organische oorzaken zoals vernauwingen van de urinewegen;
- de zindelijkheidstraining vond plaats in een omgeving met veel ruzie;
- te strenge en rigide zindelijkheidstraining;
- als reactie op een trauma. Vaak krijgen kinderen die te maken hebben gehad met een ingrijpende gebeurtenis een teugval in de ontwikkeling en dan kan ook de aanvankelijke zindelijkheid weer vervallen.

5. Begeleiding

Noteer de gekozen aanpak op het formulier van blz. 44.

5.1 Het kind

Het is belangrijk dat de school een visie heeft op het opnamebeleid van niet-zindelijke kinderen. Mocht er toch een kind de school binnenkomen die 'onverwacht' niet zindelijk is dan is het aan te bevelen onmiddellijk contact met de ouders op te nemen en te bekijken of er sprake is van psychische of fysieke problemen bij het kind die het niet zindelijk zijn rechtvaardigen. In een aantal gevallen kunnen de ouders aantonen dat ze al hulp ingeschakeld hebben op het gebied van de psychische hulpverlening van het kind en/of de medische kant. In dat geval is er sprake van een uitzonderlijke situatie en moet u bekijken wat de ouders kunnen doen om het kind op school te laten verschonen.

De leerkracht heeft daar geen tijd voor en dat betekent dat er een telefonische hulpdienst opgezet moet worden met de ouders of hulpouders die binnen vijf minuten op school kunnen zijn om het kind te verschonen.

In alle gevallen is het belangrijk dat de leerkracht op geen enkele manier negatief oordeelt m.b.t. de niet-zindelijkheid. Als het met het falen van de opvoeding te maken heeft, is het niet de schuld van het kind en als er psychisch/medische factoren zijn dan kun je dat zo'n jong kind ook niet aanrekenen.

Wees niet negatief tegen het kind, de meeste kinderen vinden het zelf ook vervelend.

Bekijk ook nog of het een alternatief is om het kind om het uur naar de wc te laten gaan om op die manier

de ontlasting te reguleren. Aan zo'n aanpak moet u natuurlijk wel meewerken.

Het is een denkfout te menen dat kinderen pas zindelijk worden als ze er aan toe zijn en dat ouders dus geen invloed uit kunnen oefenen, want anders zouden ze wel wat doen.

5.1 Een beleid

M.b.t. de toelating van niet-zindelijke kinderen moet de school een beleid hebben. Iedere school is daar vrij in en het is belangrijk om een beleid te ontwikkelen en uitgangspunten te formuleren. Onderstaand geven we vier uitgangspunten weer die u kunnen helpen om een beleid te ontwikkelen.

Uitgangspunt 1: Zindelijkheid na het derde jaar is meer een pedagogisch verschijnsel dan een urologisch verschijnsel

Veertig jaar geleden was het normaal dat kinderen rond hun derde jaar overdag zindelijk waren. Nu, anno 2006, zijn steeds meer kinderen niet zindelijk als ze tegen hun vierde jaar aangemeld worden bij een school voor basisonderwijs. Fysiek is er geen enkel beletsel om op driejarige leeftijd zindelijk te zijn. Als kinderen op vierjarige leeftijd nog niet zindelijk zijn is dat geen urologisch probleem, maar heeft dat meer met het falen van de opvoeding te maken en/of met het absorptievermogen van de moderne luiers.

Uitgangspunt 2: Kinderen verschonen is geen organiseerbare taak van de leerkracht

Vanuit Pravoo waren we aanwezig bij de aanmelding van een bijna 4-jarige.

In het kader van de intake lijst vroeg de directeur: 'Is Flip overdag zindelijk?' De moeder antwoordde met: 'Nee'.

'Dan hebt u nog zes weken de tijd om daar aan te werken.', reageerde de directeur.

Kinderen verschonen en het uitvoeren van een verzorgingstaak is geen opdracht van de school. Een school is een onderwijsinstelling en geen kinderopvang. Leerkrachten in groep 1 en 2 hebben geen verschoningsmiddelen zoals in een peuterspeelzaal en bovendien kunnen ze het lokaal ook niet verlaten.

Verschonen is al helemaal niet mogelijk als het kind het in zijn broek doet in het speellokaal of buiten. Je mag je groep immers niet alleen laten.

Uitgangspunt 3: Voor een ongelukje is altijd ruimte

Bij kinderen in groep 1 en 2 kan er een keer een ongelukje plaats vinden. Het gaat daarbij dan om uitzonderingen en niet om het nog niet zindelijk zijn. Voor die ene keer heeft de school reserve-ondergoed en wordt het kind zo goed en zo kwaad het gaat verschoond. Soms komt het ook voor dat kinderen die aanvankelijk zindelijk geweest zijn, weer een tijd niet zindelijk zijn.

Ook periodes van stress kunnen de zindelijkheidsontwikkeling tegenhouden of de niet-zindelijkheid weer terug laten komen.

Zindelijkheid

Een basisschool is geen crèche of kinderopvang, maar een onderwijsinstelling en dat betekent dat u niet kunt verwachten dat men uw kind verschoont. Meestal staat er maar één leerkracht voor de groep die geen tijd heeft uw kind te verschonen. Dat betekent dat u al veel eerder met de zindelijkheidstraining moet beginnen, maar ook kunt beginnen.

Vanaf ongeveer 2½ jaar zijn kinderen in staat om controle over de sluitspiers te krijgen en dat betekent dat u al vanaf het tweede jaar met de zindelijkheidsoepvoeding kunt beginnen.

De meeste kinderen zijn zindelijk als ze 3½ jaar zijn! De zindelijkheidsoepvoeding is iets wat u wel bewust dient uit te voeren. Dit opvoedingsaspect kunt u in drie fasen opbouwen.

Fase 1. De verkenningfase

Plaats een potje in de (bad-)kamer en laat het kind daar steeds even op zitten zonder dat het zijn behoefte hoeft te doen. Zet het kind ook eens zonder luier op het potje om te kijken of het spontaan op het idee komt om er wat op te doen. Veel kinderen van 2 jaar ervaren zelf het plassen en de ontlasting en vanuit dat bewustzijn kan de zindelijkheidsoepvoeding starten. Wijs het kind in deze fase er ook op dat volwassenen gewoon naar de wc gaan en dat dat normaal is voor iedereen. Zet ook het speelgoedpopje van het kind regelmatig even op het/een potje.

Fase 2. Op het potje

Probeer er achter te komen wanneer de plas of ontlasting van het kind overdag over het algemeen komt. Het is aan te bevelen uw kind dan op het potje te zetten. Blijf dan bij het kind, praat met het kind of bekijk samen een boekje. Uw kind is er dan wat minder op gericht dat het een MOETEN is, maar ontspant zich en u hoopt dat de natuur zijn werk kan doen. Als uw kind iets geproduceerd heeft, laat u merken dat u daar blij mee bent. Het is van belang uw kind niet te dwingen. Maar u moet het wel iedere keer proberen.

Deze gerichte aanpak op een bepaalde tijd kan ook voorkomen dat u uw kind ieder moment van de dag gaat achtervolgen met het potje.

Als u dat op vaste tijden doet en rustig en niet al te overdreven, gaat het kind ook die regelmaat ervaren.

Het is wel heel belangrijk dat u nooit vergeet om het potje op dat moment of op die momenten aan te bieden. Bij veel kinderen komt er dan een keer een moment dat ze zelf om het potje vragen. Als uw kind zo enkele maanden het potje gericht kan gebruiken, kunt u ook de overstap naar de wc proberen te maken.

(U kunt de zindelijkheidstraining ook eerst op het potje proberen te bereiken.)

Het is aan te bevelen om de zindelijkheidstraining in de zomer te beginnen. Kinderen lopen dan wat makkelijker zonder luier en als ze dan in hun broek plassen is dat onaangenaam en vies en een extra aansporing om zelf te zeggen dat je op

het potje wilt. U mag uw kind daar ook wel aan herinneren.

U zegt dan: 'Als je moet plassen dan zeg je het maar, want dan pakken we het potje.'

Een tip is ook om het kind een gewoon broekje aan te doen en daar de luier overheen aan te trekken, zodat het kind het in de broek doen zelf ook als onplezierig ervaart.

Een van de redenen waarom kinderen niet zo moeilijk doen over het in de broek plassen is dat de pampers (o.i.d.) van tegenwoordig zo goed absorberen. In de peuteropvoeding spreekt men er wel over dat je kinderen de 'nattigheid moet laten voelen' door niet van die perfect absorberende luiers te gebruiken. Ze krijgen dan een hekel aan die nattigheid en dat kan hen aansporen zindelijk te worden.

Hanteer ook beloningen als het goed is gegaan zoals een snoepje of een leuke sticker op de pot. Voorkom dat het kind te lang op het potje zit. Zet het liever met regelmatige tussenposen op het potje dan te lang achter elkaar. Soms wil de truc met de lopende kraan ook nog wel helpen om het kind te laten plassen.

Het popje van het kind kunt nu ook als model gebruiken door het op het potje te zetten (en er gauw wat water in te gooien) en vervolgens overdreven blij te doen omdat de pop op het potje heeft geplast.

Fase 3. Van het potje naar de wc

Ook hier is een verkenningfase aan te bevelen door het kind te laten kijken welke geluiden er bij een wc horen. Laat het kind eventueel een keer doortrekken of doortrekken als u wat op de wc hebt gedaan. Zet het kind op de wc en spoor het aan daar zijn behoefte te doen. Blijf er in elk geval bij en help het kind ook bij het afvegen en handen wassen. Trek samen door.

Denk ook aan de mogelijkheid van een brilverkleiner zodat het kind niet bang wordt van de 'diepte' waarin het kijkt.

Soms hebben kinderen zo'n heftige peuterkoppigheid dat ze het zindelijk worden weigeren. Kinderen moeten het immers wel willen.

Als het kind het niet wil, zal dwingen van uw kant tot gevolg hebben dat het kind zal reageren met grote hardnekkigheid. U kunt er dan voor kiezen om het even uit te stellen. De kans dat er een machtsstrijd ontstaat is geringer als u er op een zo jong mogelijke leeftijd mee begint op de manier zoals in het voorafgaande is aangegeven.

Als het kind ook een ouder broertje of zusje heeft dat wel zindelijk is, dan kunt u het kind ook wijzen op het zindelijkheidsgedrag van dat kind.

Laat regelmatig even zien hoe blij u bent als de pop het ook weer op het potje heeft gedaan.

Uitgangspunt 4: Voor uitzonderingen moet een corvee-rooster opgezet worden

Een heel enkele keer is er sprake van een kind dat een drama heeft meegemaakt in zijn leven, is er sprake van een verwaarlozing of heeft het kind een fysiek probleem. Soms is de regulering van de blaas niet adequaat.

In dat geval kan men het kind niet thuis laten en moet er m.b.t. hulpmoeders een corveedienst worden opgezet. Voor deze speciale gevallen moet de leerkracht begrip hebben en op geen enkele manier afkeurende opmerkingen maken. Soms is er sprake van een ontsteking aan de urinewegen of een ander fysiek ongemak.

U kunt er ook voor kiezen zo'n kind om de 2 à 3 uur op de wc te zetten.

6. Ouderadvisering

Als het kind bij de aanmelding niet zindelijk is, kunt u de brief van pagina 801 meegeven als hulpmiddel om de zindelijkheidstraining verder te stimuleren.

Verwijs de ouders eventueel naar Jeugdzorg of naar het kenniscentrum over bedplassen zoals het Diaconessenhuis in Meppel (tel: 0522-233850).

Zie uit de map *Tips voor thuis* blz. 142 of blz. 801 van het voorafgaande.

7. Verder lezen/websites

- Sienke de Rooij & Tineke Meirink, Ik moet zo nodig (prentenboek voor kinderen tot 5 jaar), uitgegeven bij Gottmer, Uitgeverijgroep.
- Tony Ross, Waar is mijn potje (prentenboek voor kinderen tussen 2 en 5 jaar), uitgegeven bij Van Goor in Amsterdam
- Alona Frankel, Op het potje (prentenboek voor kinderen van 2 tot 5 jaar), uitgegeven bij Gottmer, Uitgeverijgroep
- Zie van uitgeverij Kwintessens uit Amersfoort uit de serie *Kijk en beleef* het deeltje: bedplassen.

Zie op het Internet

www.bedplassen.org